

RESTAURAREA UNEI PIESE TIP CASTRON

Daniela ȘTEFAN

Prin prezenta lucrare îmi propun să evidențiez câteva aspecte privind restaurarea unui castron, aducându-l la statutul de exponat, fără a face însă rabat de la principiile restaurării.

Piesa castron a fost descoperită în stare fragmentară, în urma săpăturilor sistematice de pe șantierul arheologic de la Pietroasa Mică, punctul Gruitul Dării, com. Pietroasele, jud. Buzău, campania din anul 2004 și se află în colecția de arheologie a Muzeului Județean Buzău.

În punctul Gruitul Dării, a fost identificată și cercetată o așezare cu mai multe nivele de locuire aparținând mai multor epoci istorice, începând cu epoca pietrei și a bronzului, care va deveni în perioada dacică un adevărat „munte sacru” și este menționată ca așezare întărită geto-dacică încă din 1940 de către Ion Nistor. Este o incintă sacră, înconjurată de un zid foarte gros, unde aveau loc diverse ritualuri și depuneri de ofrande dedicate zeilor și celor trecuți în neființă. Pietroasa Mică este unică până în prezent în lumea geto-dacilor¹.

Aici, între anii 1973-1980, 1982-1985, 1987-1989 deci, pe parcursul a 14 campanii sub conducerea dr. Vasile Dupoi și a dr. Florentinei Preda, a funcționat un șantier școală în care studenții de la Facultatea de Istorie, Universitatea București, și-au efectuat practica. În 2001 s-au reluat săpăturile de către un colectiv format din Valeriu Sirbu, Vasile Dupoi și Sebastian Matei.

Inventarul arheologic de la Gruitul Dării provine din eneolitic (de tip Cernavodă I și Cucuteni B), din epoca Bronzului (Cultura Monteoru), geto-dacice (sec. IV-III a Chr. și sec. II a Chr.-I p. Chr.) și piese sporadice din mileniul I p. Chr., dar nu s-a descoperit aici nici un complex de locuire și nici anexe gospodărești sau ateliere *in situ*².

---

¹ Magazin Istoric, *Incinta sacră, de cult*, februarie 2008, p. 84-85.

² Valeriu Sirbu, Vasile Dupoi, *Incinta Dacică Fortificată Pietroasa Mică – Gruitul Dării*, vol. I, Monografii Arheologice, Brăila, 2001.

Cercetările arheologice efectuate în interiorul incintei au scos la lumină sute de depuneri de ofrande, sub forma unor movilițe. La baza fiecăreia se afla un ring de pietre, pentru a delimita locul, iar în interior, de obicei, o vatră. În timpul ritualurilor, în care focul avea un rol important, se depuneau diferite obiecte utilizate de oameni în viața de zi cu zi, ofrande alimentare. Au fost astfel descoperite sute de vase ceramice utilizate pentru stocarea proviziilor, pentru gătitul și consumul mâncării, pentru băutul lichidelor și, nu în ultimul rând, pentru iluminat³.

Dintre piesele ceramice care au fost descoperite pe șantierul de la Gruitul Dării amintim: vase întregi unele sparte în situ, sute de fragmente de vase dacice și elenistice. Printre vasele întregi și cele sparte, ca formă putem enumera: borcane, cești-opaiț, cupe, fructiere, picioare de fructiere, strecurători, câni, capace, castroane, străchini, dar vasele lucrate cu roata sunt cele mai răspândite, formele cele mai reprezentative fiind ceașca, castronul și fructiera, în timp ce ceramica lucrată cu mâna este reprezentată în special de borcane și cățui⁴.

Până în campania din anul 2005 au fost cercetate un număr de 110 complexe, iar în anul 2004 a fost descoperit și cercetat complexul 45 (S18 - S, D). În acest complex, care este o depunere de tip moviliță cu ring la bază, formă ovoidală, D = 2,80 X 2,00 m; H = 0,4 m, vatră *in situ* și un ring atașat complex 45A⁵.

Din inventarul acestui complex putem remarca 16 piese de ceramică arheologică reprezentând vase întregibile și parțial întregibile, printre care amintim fragmente de cupe și picioare de fructiere, borcane, câni, cești-opaiț și un castron care este obiectul studiului nostru.

Castroanele sunt recipiente în care se aduce mâncarea, iar ca formă sunt vase de capacitate mai mare de regulă mai adânci și prevăzute cu toate sau proeminente pentru manevrare. Numărul exemplarelor este mai redus, majoritatea sunt modelate la roată și arse oxidant, de culoare cenușie sau neagră. Castroanele lucrate cu roata sunt modelate dintr-o pastă fină, omogenă, arsă predominant oxidant, mai rar reducător, cu suprafața bine finisată, acoperită cu o angobă fină. Ca formă au corpul tronconic sau semiglobular, fund inelar, gura invazată, mai rar evazată, marginea buzei rotunjită, ori plată,

---

³ Magazin Istoric, *op. cit.*, p. 85.

⁴ Buzău Mica Enciclopedie Istorică, Biblioteca Mousaios, Buzău, 2000, p. 71-72.

⁵ Valeriu Sirbu, Matei Sebastian, Vasile Dupoi, *Incinta Dacică Fortificată Pietroasa Mică – Gruitul Dării*, Monografii Arheologice, vol. II, Ed. Biblioteca Mousaios, Buzău, 2005, p. 77.

uneori erau ornamentate cu linii incizate în zig-zag sau în relief ori caneluri late, de regulă pe sub buze. Au toate orizontale, oblice dintr-o vergea rotundă, ori verticale, masive, formate din mai multe vergele sau late și având caneluri adânci longitudinale⁶.

Multe din recipientele descoperite au fost decorate, mai ales prin pictură, cu vopsea roșie, pe fondul cărămiziu al vasului. Printre aceste piese se numără și vasul castron, care face obiectul studiului nostru și care a fost descoperit în complexul C45.

Vasul castron a fost realizat din lut ars, lucrat cu roata, dintr-o pastă fină, bine omogenizată, ardere oxidantă și are forma semisferică, umăr rotunjit, gura se strâmtează (este invazată), iar buza este îngroșată, rotunjită, cu prag. Fundul castronului este inelar.

Suprafața exterioară a vasului este acoperită cu un strat subțire de angobă fină, care apoi a fost pictată integral cu o vopsea roșie, după care a fost lustruită. Pe alocuri vopseaua s-a exfoliat datorită uzurii și a mediului de zacere din sol. Unele fragmente prezintă urme de ardere secundară, după spargere (deoarece unele fragmente au nuanțe de la roșu, la roșu închis până la brun, fiind dispuse pe suprafața vasului în mod aleatoriu, vasul căpătând astfel aspectul unui mozaic).

La intrarea în laboratorul de restaurare, materialul ceramic a fost studiat cu atenție și au fost evidențiate aspecte privind starea de conservare: vasul a fost descoperit în stare fragmentară - 29 fragmente de diferite forme și mărimi, de la 0,7 cm cu 2 cm la 6,9 cm cu 16,9 cm, lipite incorect (cu deviații și deformări ale vasului) cu un aracet de o calitate inferioară. Imediat după descoperire vasul a suferit un proces de restaurare, unele etape ale procesului tehnic de restaurare nu au fost tratate cu atenție și responsabilitate, iar altele nu au fost finalizate. Fragmentele sunt într-o stare bună de conservare (fără fisuri) și avem doar câteva fragmente exfoliate în partea interioară a vasului, pe marginea porțiunilor lipsă și un fragment exfoliat la exterior, aflat la baza vasului. Piesa este întregibilă în proporție de 65%, porțiunile care lipsesc sunt din zona fundului și a corpului castronului. Fragmentele nu au fost curățate suficient de bine prezintă depuneri de praf și murdărie aderentă în special în partea interioară a vasului. Completările din ipsos de modelaj, turnate în zonele lacunare au fost executate neglijent, necorespunzător, în comparație cu forma vasului, cu surplus de materie nedegroșat, nefinisate suficient de bine în special în partea interioară a piesei, lipiturile nu au fost consolidate integral, iar completările nu au fost integrate cromatic. Unele fragmente au vopseaua parțial

---

⁶ *Ibidem*, p. 56.

exfoliată, se pare datorită uzurii sau datorită condițiilor de zacere în sol. Unele fragmente prezintă urme de ardere secundară, după spargere (unele fragmente au nuanțe diferite de la roșu la roșu închis până la brun) (Fig. 1, 2).

Prima operațiune în cadrul procesului de restaurare a constat în înlăturarea vechilor intervenții prin imersarea piesei într-o baie de apă distilată caldă, urmată de perieri ușoare și intervenții mecanice umede efectuate cu ajutorul unui instrument adecvat, până la îndepărtarea totală a urmelor inițiale de intervenție (acestea însemnând înmuierea adezivului învechit, desfacerea lipiturilor, desprinderea plombelor vechi de ipsos, curățarea urmelor de adeziv și ipsos de pe canturile fragmentelor ceramice).

Apoi, a urmat uscarea la temperatura ambientală, în poziție relaxată a fragmentelor, pe un grătar de lemn acoperit cu hârtie de filtru, după care a fost realizată identificarea și desfășurarea în plan orizontal a formei vasului, în vederea evitării unor posibile erori de asamblare (Fig.3).

Asamblarea fragmentelor a fost realizată cu un adeziv tip poliacetat de vinil (aracet Bison D3 pentru lemn, fără plastifiant). În cazul de față ordinea lipirii fragmentelor a fost începută de la buza vasului și continuată adăugând fragment cu fragment, până la baza vasului deoarece s-a păstrat destul de puțin din partea inferioară a vasului (Fig. 4).

Reîntregirea în ansamblu a formei vasului a fost efectuată prin completarea cu ipsos de modelaj a tuturor zonelor lipsă. Acest lucru a fost posibil doar confecționând un mulaj din ceară dentară (pentru zonele mici) și plastilină de modelaj (pentru zonele mari) luând amprentă de pe zonele similare, existente, după care, mulajul a fost fixat în dreptul lacunei, fiind turnat ulterior ipsosul de modelaj⁷. Vasul a fost păstrat în poziție de echilibru până când ipsosul a făcut priză, putându-se astfel îndepărta negativul. În cazul de față mai întâi am turnat fundul inelar având ca negativ un mulaj din ceară dentară și după aceea a fost turnat restul lacunei folosind un mulaj din plastilină de modelaj, deoarece spațiul lipsă este de o întindere mai mare (Fig. 5). Tot acum a fost realizată consolidarea lipiturilor (întărirea cu ipsos de modelaj), acolo unde a fost cazul atât în exteriorul, cât și în interiorul vasului, dar și consolidarea zonelor exfoliate. Aceste operațiuni au fost continuate cu finisarea zonelor completate, care a fost realizată în două etape: prima la câteva minute după turnare, când ipsosul se afla în stare semi-umedă pentru a îndepărta mecanic eventualele surplusuri, cu ajutorul unui bisturiu și a unor

⁷ Ipsosul a fost pregătit în prealabil astfel: într-un bol s-a pus o dispersie de apă cu poliacetat de vinil 1% peste care s-a adăugat, în ploaie atât ipsos cât să absoarbă toată dispersia din recipient, apoi s-a amestecat ușor cu o spatulă lată.

degroșoare. A doua etapă fiind cea realizată după uscarea ipsosului, cu ajutorul hârtiei abrazive de diferite granulații, când plomba din ipsos capătă finețea originalului (Fig. 6).

Deoarece culoarea este ceea ce atrage cel mai mult privirea observatorului într-o expoziție (fie că este vizitator sau specialist)⁸ am realizat reîntregirea estetică a imaginii de ansamblu a piesei prin integrarea cromatică a zonelor completate. Pentru această operațiune, au fost folosite culori pe bază de apă (culori tip acrilice pentru a da zonei integrate un aspect ușor lucios asemenea originalului), fiind aplicate prin pensulări în straturi repetate într-o nuanță ușor mai deschisă, astfel punându-se în valoare partea originală a vasului și respectând principiul lizibilității intervenției. Această operațiune s-a dovedit destul de dificilă, datorită aspectului de mozaic al originalului fapt pentru care, am aplicat mai întâi un strat de culoare ușor împăstat, uniform ce reprezintă baza (culoarea originală), după care au urmat mai multe straturi consecutive, fluide și transparente pentru a reda zonele înnegrite de fum datorită arderilor secundare suferite de unele fragmente ceramice (Fig. 7.8).

La final, consider că aducerea la lumină a acestei piese și antrenarea ei în circuitul expozițional va putea oferi generațiilor de astăzi și de mâine un prilej de cunoaștere a valorilor strămoșilor noștri.

RESTORATION OF SPARE TIP BOWL

Abstract

The piece, BOWL was discovered in a fragmentary state, after systematic excavations at the archaeological site of Pietroasa Mica, point Gruicul Dării, from Pietroasele, Buzău county, campaign of 2004 and is located in the archaeological collection of the Buzau County Museum. Immediately after the discovery, the vessel underwent in a restoration attempt, unfinished at the time, that involved reintroducing it into a new restoration process, which was completed in compliance with the rules and principles of conservation and restoration of archaeological ceramic material.

I believe that bringing to light this piece and its involvement in the exhibition circuit will provide for the generations of today and tomorrow an opportunity of knowing the values of our ancestors.

---

⁸ *Couleurs Temps - La couleur en conservation et restauration*, 12es journées d'études de la SFIIC, Paris, 2006.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 1, 2. Fotografii ale piesei castron realizate înainte de restaurare
<https://biblioteca-digitala.ro>

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 3, 4, 5, 6. Fotografii realizate în timpul restaurării

Fig. 7

Fig. 8

Fig. 7, 8. Fotografii realizate după terminarea restaurării piesei ceramice castron